

Mitä uskomme tietävämme: analyysi samaa sukupuolta olevien parien vihkimistä puoltavista ja vastustavista tausta-argumenteista Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa¹

Emma Audas

Kun Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on käsitelty aktiivisemmin kysymystä samaa sukupuolta olevien parien kirkollisesta vihkimisestä, on useissa yhteyksissä myös pyritty kokoamaan yhteen sitä puoltavia ja vastustavia argumentteja sekä tarkastelemaan niiden keskinäistä suhdetta.² Lehtien yleisönosastoilla ja kirkolliskokouksen keskusteluissa on esitetty esimerkiksi seuraavanlaisia perusteluja: avioliitto on määritelty lähtökohtaisesti heteroseksuaaliseksi; heteroseksuaalinen avioliitto on jo luomisessa säädetty yhteiskunnan perustaksi; mies ja nainen täydentävät toisiaan; homoseksuaalisuus on synti; lapsella on oikeus molempiin vanhempiin, isään ja äitiin; kirkon tulisi tukea puolisoiden elinikäistä uskollisuutta sukupuolesta riippumatta; rakkauden kaksoiskäskey ja kultainen sääntö ovat sitovia ohjeita, joita tulee noudattaa; yhtäläisten ja samanlaisten oikeuksien tulee kuulua kaikille; kaikki rakkaus ansaitsee tulla hyväksytyksi. Nämä ovat tuttuja ja usein esitettyjä argumentteja. Miksi keskustelussa ei päästä eteenpäin? Hypoteesini mukaan yksi syy tähän on se, että keskustelu on perustunut liikaa taustalla vaikuttaviin ajatuksiin, uskomuksiin ja epäselvyyksiin, joita ei ole käsitelty, avattu ja kyseenalaistettu riittävästi.

Tässä artikkelissa pohdin useista eri näkökulmista avoimempaa ja perusteellisempaa keskustelua edellyttäviä tausta-ajatuksia. Näkökannat ovat mielenkiintoisia siitäkin syystä, että niitä kannattavat hyvin erilaiset ryhmittymät kirkon sisällä. Haluan kyseenalaistaa sen, että kirkon on tehtävä valinta opin ja etiikan välillä, samoin ajatukset (seksuaalisista) vähemmistöistä ja komplementaarisuudesta sekä käsityksen, että kirkko tietää, mitä se siunaa. Artikkelini painopiste on keskustelu, joka koskee samaa sukupuolta olevien parien mahdollisuutta kirkolliseen vihkimiseen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Tämän vuoksi keskeisiä käyttämiäni lähteitä ovat piispainkokouksen

¹ Artikkelini on suomennos ruotsinkielisestä *Vad vi tror oss veta: en analys av de bakomliggande argumenten för och emot vigsel av samkönade par i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland*. Ks. Audas 2017.

² Tätä aihetta on käsitelty esimerkiksi asiakirjoissa *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009*, *Parisuhdelain seuraukset kirkossa 2010* sekä piispa Björn Vikströmin kirjassa *Monta rakkautta 2016*.

selonteot, selvitykset ja mietinnöt sekä kirkolliskokouksen täysistuntojen kokouspöytäkirjat.³

Mielestäni asiaan liittyneet kannanotot ovat tähän mennessä olleet osin arveluihin perustuvia yksinkertaistuksia, jotka eivät vie keskustelua eteenpäin rakentavalla tavalla. Selkeämpi ja rehellisempi keskustelu avioliiton mahdollisuudesta palvella parhaalla tavalla puolisoita, kirkollista elämää ja Jumalan luomaa maailmaa edellyttää sen tarkastelemista, mikä usein sivuutetaan ja mitä uskomme tietävämme.

1) Ajatus siitä, että kirkon on valittava opin ja etiikan välillä

”Meidän ongelmamme ei ole siinä, että Raamattu olisi hämärä kirja. Meidän ongelmamme näyttää nyt olevan pikemminkin siinä, että Raamattu on liian selkeä.”⁴ Näin toteaa edustaja Niilo Räsänen kirkolliskokouksen keskustelussa uudesta avioliittolaista toukokuussa 2015. Piispa Seppo Häkkinen huomauttaa samassa keskustelussa, että kirkon oppi avioliitosta on selkeä (”Mielestäni kirkkomme kanta avioliittoon on selkeä”),⁵ ja myös muut tahot ovat samassa yhteydessä painottaneet juuri tätä näkemystä: avioliittoa koskeva kirkon tai Raamatun oppi ei ole lainkaan vaikeaselkoinen vaan päinvastoin perusteltu ja hyvin selkeä. Kiistattomana totuutena esitetään, että oppi avioliitosta on selkeä ja selväsanainen, jolloin kysymys kuuluukin, oltaisiinko kirkollisessa käytännössä valmiita poikkeamaan tästä opista vai ei.

Kuinka tällä tavalla esitettyyn ”totuuteen” sitten suhtaudutaan? Sekä samaa sukupuolta olevien pariin avioliittoa vastustavien että sitä kannattavien keskuudessa asiaa lähestytään yllättävän epäkriittisesti. Sen sijaan, että samaa sukupuolta olevien avioliittoa kannattavat kyseenalaistaisivat syvällisesti ajatuksen kirkon ja Raamatun avioliitonäkemyksen selkeydestä, he nostavat esiin kirkon pastoraalisen tehtävän, ajatuksen kaikkien ihmisten tasavertaisuudesta sekä rakkauden kaksoiskäskyn, joka voittaa kaikki muut

³ Tärkeää materiaalia ovat piispojen puheenvuorot ja lausunnot Ajankohtainen asia 1996, Kasvamaan yhdessä 1984, Rakkauden lahja 2008, piispainkokouksen parisuhdelakityöryhmän mietintö Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009, piispainkokouksen selvitys Parisuhdelain seuraukset kirkossa 2010 sekä Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta 2016. Myös kirkolliskokouksen kokouspöytäkirjat vuosilta 2010 ja 2015, uusi avioliittolaki vuodelta 2015 sekä Yleisvaliokunnan mietintö 3/2015 edustaja-aloitteesta 2/2015 ovat olennaisia lähteitä.

⁴ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2015, 45 §.

⁵ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2015, 45 §.

käskyt. Puhutaan siitä, että samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa parisuhteessa elävät ihmiset tarvitsevat kirkon tukea, että heidän tahtoaan tulee vahvistaa ja että Jeesus seisoi heikkojen rinnalla.⁶

Vastaavanlaisia ajatuksia on esittänyt myös arkkipiispa Kari Mäkinen *Suomen Kuvalehden* haastattelussa lokakuussa 2016.⁷ Hän toteaa, että ajankohtainen avioliittokysymys asettaa kaksi kirkon perusopeista vastakkain: opin siitä, että avioliitto kuuluu miehen ja naisen välille, ja opin ihmisten tasa-arvoisuudesta. Piispainkokouksen vuonna 2005 asettaman parisuhdelakityöryhmän mietinnössä *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet* (2009) lähdetään siitä erosta, jonka luterilainen teologia tekee kahden käsitteen välille: yhtäältä tarkastelussa on uskon sisältö, joka nähdään muuttumattomana ja pysyvänä pelastavana evankeliumina, ja toisaalta rakkauden sisältö, joka käsitetään muuttuvaisena. Tällöin jää pohdittavaksi, kumpi on parempi ratkaisu tässä tilanteessa. Esitetään, että

[k]äytännössä lähimmäisen parhaan täysimääräinen huomioon ottaminen on vaikeaa. Muun muassa tästä syystä kirkon piirissä on tehty ero periaatteellisen tason (julkinen kanta) ja pastoraalisen toiminnan (yksityinen sielunhoito tai rippi) välillä.⁸

Piispainkokouksen selonteossa avioliittolain muutoksen johdosta elokuulta 2016 esitetään, että muutos avioliittokäsityksessä poikkeaisi kirkon perinteisestä ihmiskäsityksestä.⁹ Tämän lisäksi siinä todetaan:

Kirkon jäsenistä osa katsoo, että samaa sukupuolta olevien suhteet eivät sovi yhteen kristillisen ihmiskäsityksen kanssa, vaikka he hyväksyvät homoseksuaalit ihmisinä. Toiset näkevät, että homoseksuaalien hyväksyminen kirkossa edellyttää myös heidän parisuhteittensa hyväksymistä.¹⁰

Tämä voidaan tulkita siten, että samaa sukupuolta olevien suhteiden mahdollinen hyväksyminen voisi tulla kysymykseen ihmisarvon perusteella – ei siksi, että samaa sukupuolta olevien suhde *itsessään* olisi teologisesta näkökulmasta suoranaisesti hyväksyttävä.¹¹ Se on myös eräänlainen vaatimus

⁶ Katso esim. edustajien Päivi Linnoisen ja Katri Korolaisen sekä piispa Björn Vikströmin puheenvuorot kirkolliskokouksen toukokuun 2015 täysistunnossa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2015, 45 §.

⁷ Heikkinen 2016.

⁸ Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009, 181.

⁹ Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta 2016, 7.

¹⁰ Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta 2016, 2.

¹¹ Perustevaliokunnan mietinnössä 4/2010 koskien asiakirjaa Parisuhdelain seuraukset kirkossa 2010 viitataan Perustevaliokunnan mietintöön 2/2003, jossa on pohdittu, koskeeko

asettaa vastakkain oppi ja etiikka, dogmatiikka ja pastoraalinen näkemys. Tällöin oppi esitetään selväsanaaisena ja selkeänä, ja käsityksiä jakavat asiat, etiikka, rakkauden kaksoiskäsky ja kirkon pastoraalinen todellisuus, puolestaan haastavat kirkon tarkastelemaan käytäntöjään uudelleen, *huolimatta* selkeänä pidetystä opista.

Avioliiton historian valossa on selvää, että avioliitonäkemys ei ole yksiselitteinen – ei Raamatussa eikä kirkon historiassa. Näin toteavat muun muassa piispat Björn Vikström ja Irja Askola kirkolliskokouksen täysistunnossa käyttämissään puheenvuoroissa ja antavat esimerkkejä siitä, kuinka esimerkiksi lisääntynyt tasa-arvo eri sukupuolten välillä on muokannut avioliittoteologiaa ja siihen liittyviä käytäntöjä.¹² Avioliitto on siis jatkuvassa muutoksessa.

Miksi sitten on tärkeää korostaa sitä, ettei oppi ole yksinkertainen ja selkeä? Miksi on tärkeää, ettei rajoiteta kysymystä samaa sukupuolta olevien avioliitosta vain kirkon pastoraaliseen työhön tai etiikkaan? Yksi syy on se, ettei pastoraalinen tarve yksinään riitä kirkon avioliittokäsityksen muuttamisen perustaksi, koska sen toimituskäytännöt perustuvat tietynlaiseen avioliittokäsitykseen. Piispainkokouksen vuonna 2010 kirkolliskokoukselle laatimassa selvityksessä *Parisuhdelain seuraukset kirkossa* todetaan, että kirkollisen toimituksen on aina perustuttava kirkon oppiin, samalla kun käytäntö muovaa aina teologiaa. Mutta näitä kahta ei voida erottaa toisistaan; ne ovat vääjäämättömässä vuorovaikutuksessa keskenään.¹³ Sen vuoksi ei voida väittää, etteikö samaa sukupuolta olevien avioliiton muuttuminen mahdolliseksi vaikuttaisi myös heteroseksuaaliseen avioliittoon. Jos kirkon toimituskäytännöt muuttuvat, muuttuu myös avioliiton käsite.

Tämä pohdinta ei silti vastaa kysymykseen siitä, tuleeko samaa sukupuolta olevien parien voida mennä naimisiin kirkossa vaiko ei. Jos se tulee olemaan yleisesti mahdollista, on kirkon tarjottava enemmän kuin pelkkä ihmisarvoon perustuva hyväksyntänsä asialle. Perusteellinen teologinen työ on ainoa keino antaa todellinen oikeutus samaa sukupuolta olevien parisuhteessa elämiselle. Jos sivuutetaan teologinen työ ja keskitytään vain asian hyväksyntään, voidaan katsoa taistelun samaa sukupuolta olevien parien oikeudesta avioliittoon pakottaneen kirkon kaventamaan avioliittoteologiaansa ehkä mukavaksi mutta kuitenkin aivan liian epämääräiseksi ajatukseksi siitä, että

kysymys samaa sukupuolta olevien suhteesta ennemmin kirkon oppia vai etiikkaa sillä olettamuksella, että vastaus tähän kysymykseen määrittelee sen lopputuloksen, johon päädytään.

¹² Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2015, 45 § ja syyskuu 2015, 33 §.

¹³ *Parisuhdelain seuraukset kirkossa* 2010, 82–83, 86. Ks. myös *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet* 2009, 91–122.

kaikki rakkaus on kaunista. Ja ennen kaikkea: etiikkaa ja oppia *ei voida* koskaan erottaa toisistaan, koska yksikään todellinen kristillinen oppi ei koskaan voi olla epäeettinen.

2) Ajatus (seksuaalisesta) vähemmistöstä

Kirkollisessa keskustelussa puhutaan yleensä seksuaalisista vähemmistöistä "toisina". "Toiset" ovat erilaisia kuin "me" eivätkä mahdollisesti "voi tehdä mitään" omalle seksuaaliselle suuntautumiselleen. Tällainen tapa puhua samaa sukupuolta olevista pareista on yleinen, vaikka monissa yhteyksissä korostetaan sitä, että on hedelmätöntä ajatella "meitä" ja "muita" ja puhua *näistä ihmisistä* sen sijaan, että keskusteltaisiin *heidän kanssaan*.¹⁴ Siitä huolimatta näiden parien kuvataan kuuluvan tiettyyn vähemmistöön, johonkin toiseen ryhmään.¹⁵

Parisuhteessa samaa sukupuolta olevan kanssa elävät on jo pitkään määritelty selkeästi *vähemmistöön* kuuluviksi. Keskeistä onkin ollut se, kuinka tähän vähemmistöön suhtaudutaan. Lisätiedon ja syvemmän ymmärryksen vähemmistöistä on ajateltu mahdollistavan heitä koskevan paremman päätöksenteon. On viitattu tutkimuksiin, joissa on pyritty selvittämään, onko homoseksuaalisuus synnynnäistä, perinnöllistä, jotakin "korjattavissa" tai "parannettavissa" olevaa, traumaperäistä, itse valittua ja niin edelleen. Tämänkaltaisten määrittelyjen oletetaan puolestaan vaikuttavan siihen, kuinka lainsäädäntö ja kirkko suhtautuvat näihin vähemmistöihin.¹⁶

Vika ei ole asiassa *itsessään* vaan asettelussa ja suhtautumistavassa. Vähemmistöjen näkökulman esiin tuominen on usein äärimmäisen tärkeää. Tapa, jolla kirkossamme keskustellaan vähemmistöistä samaa sukupuolta olevien parien kohdalla, näyttäisi johtavan pääasiassa kahteen suuntaan. Joko homoseksuaalisuus nähdään "vikana", joka tulee parantaa tai hoitaa pidättäytymällä, tai se nähdään erityisenä suuntautumisena tai taipumuksena, joka tietyllä osalla ihmisistä syystä tai toisesta on ja jonka kirkko nyt pastoraalisesta syystä hyväksyy tunnustaen homoseksuaalit yhtä arvokkaina yksilöinä ja heidän suhteensa yhtä arvokkaina kuin valtaväestönkin parisuhteet. Vähem-

¹⁴ Esimerkiksi piispa Björn Vikströmin puheenvuoroissa kirkolliskokouksen täysistunnossa marraskuussa 2015 sekä piispa Irja Askolan puheenvuoroissa toukokuussa 2015 tuotiin esille juuri tämä näkökulma. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2015, 45 § ja syyskuu 2015, 33 §.

¹⁵ Esimerkiksi edustaja Katri Korolaisen ja edustaja Leif Nummellan puheenvuoroissa kirkolliskokouksen täysistunnossa toukokuussa 2015 sekä piispa Björn Vikströmin puheenvuoroissa marraskuussa 2015. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2015, 45 § ja syyskuu 2015, 33 §.

¹⁶ Ks. esim. Rakkauden lahja 2008, 59.

mistöksi määritellylle ryhmälle on usein yksinkertaisempaa luoda poikkeussääntöjä kuin antaa sen uhmata tai haastaa vallitsevaa normina tai normaalina pidettyä näkemystä. Jos homoseksuaalisuus nähdään vähemmistöä koskevana, sen ei tarvitse olla uhka enemmistön näkemykselle. Tällöin enemmistön tehtäväksi jää ”käsitellä” vähemmistöä parhaalla mahdollisella tavalla.¹⁷ Todellista *inkluusiota* ei tässä siis tapahdu.

Yhä enemmän kuitenkin ajatellaan, että sukupuoli ei ole staattinen tai yksinkertaisesti määriteltävissä oleva asia. Tätä näkemystä tukee esimerkiksi intersukupuolisista ihmisistä tehty tutkimus.¹⁸ Jos sukupuoli ei ole yksinkertaisesti määriteltävissä, ei sitä ole myöskään hetero- tai homoseksuaalisuus. Sukupuolen merkitys parisuhteelle on vähentynyt yhteiskunnassamme entisestään, mikä on nostettu esiin myös Piispainkokouksen selonteossa 2016.¹⁹

Piispainkokouksen selonteosta käy selvästi ilmi, että ajatus vähemmistöistä nähdään tärkeänä. Vähemmistöistä on puhuttava osana prosessia, jotta niille voidaan antaa niille kuuluvat oikeudet. Vaikka tämä vähemmistöjen korostaminen mahdollistaa pastoraaliset toimitukset, se myös voimistaa ajatusta kahdentyyppisistä ihmisistä ja kahdentyyppisestä suuntautumisesta: niistä, jotka haluavat elää *samaa* sukupuolta olevan kanssa, ja toisaalta niistä, jotka haluavat elää *vastakkaista* sukupuolta olevan kanssa. Näkemys kahdesta sukupuolesta on edelleen problematisoimatta. Tällöin ei tarvitse kyseenalaistaa sitä vallitsevaa puhetapaa, jonka mukaan ihminen luotiin mieheksi ja naiseksi. Tällä tavalla eri ryhmät erotellaan selvästi toisistaan, eikä monimuotoisuudelle tai joustavuudelle anneta tilaa.

Näin todetaan muun muassa kirkolliskokouksen yleisvaliokunnan mietinnössä 3/2015 edustaja-aloitteesta 2/2015, *uudessa avioliittolaissa* vuodelta 2015. Siinä sukupuoli nähdään yksiselitteisenä ja selkeänä ja puhutaan *eri sukupuolista*, *samasta sukupuolesta* ja *kahdesta sukupuolesta*. Mutta sitä ei käsitellä, että sukupuoli voisi olla jotakin muuttuvaa tai että sukupuolia voisi olla useampia kuin kaksi. Käsitettä *sukupuolivähemmistö* ei tuoda lainkaan esiin.²⁰ Tällöin voi jäädä vallitsevaksi ajatus siitä, että ihminen on luotu (vain) mieheksi tai naiseksi ja että ihmisen seksuaalisuuden tulee toteutua heteroseksuaalisessa suhteessa. Näin myös halu sallia avioliitto samaa sukupuolta oleville voi jäädä

¹⁷ Esim. Lori G. Beaman vie tätä kritiikkiä eteenpäin määritellen tietyn tavan suhtautua vähemmistöön. Siinä sopeutuminen, toleranssi ja kysymykset siitä, kuinka vähemmistöjä tulee ”käsitellä”, voivat johtaa voimakkaaseen kahtiajakoön enemmistön ja vähemmistöjen välillä. Katso Beaman 2013.

¹⁸ Ks. esim. Cornwall 2010; Cornwall 2015.

¹⁹ Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta 2016, 4.

²⁰ Yleisvaliokunnan mietintö 3/2015.

pelkäksi toiveeksi tasa-arvosta ja hyväksynnästä sellaiselle vähemmistölle, joka ei vastaa tätä ideaalia.

Kirkon tulisi kuitenkin hyödyntää sitä sukupuolivähemmistöjä koskevaa tietoutta ja kokemusta, jota monilla kirkon jäsenillä on. Jos avoimesti kyseenalaistetaan binäärinen eli kaksijakoinen sukupuolijärjestelmä – toisin sanoen ajatus siitä, että on olemassa vain kaksi yksinkertaisesti määriteltävissä olevaa psykologista, sosiaalista ja biologista sukupuolta – muuttuu myös kysymys homoseksuaalisuudesta toisenlaiseksi. Jos sukupuoli ja seksuaalisuus nähdään laajemmin kuin binäärisen sukupuolijärjestelmän rajoissa ajatellaan, vihkii kirkko jossain määrin jo nyt ei-heteroseksuaalisia pareja avioliittoon. Tällainen näkökulma haastaa jopa ajatuksen sukupuolten keskinäisestä komplementaarisuudesta.

3) Ajatus sukupuolten keskinäisestä komplementaarisuudesta

Komplementaarisuus on alun perin kvanttimekaniikan käsite, jonka Niels Bohr esitteli vuonna 1928. Avioliittoteologinen käsite siitä tuli vuosina 1979–1984, jolloin paavi Johannes Paavali II piti raamatuntulkintasarjan. Se koottiin myöhemmin yhdeksi teokseksi nimeltä *Ruumiin teologia*.²¹ Jo ennen kuin paavi Johannes Paavali II käytti tätä käsitettä, oli esitetty ajatuksia siitä, että mies ja nainen on luotu erilaisiksi ja että heille on annettu erilaiset tehtävät.²² Sen sijaan teologinen puhetapa miehistä ja naisista kahden eri sukupuolen toisiaan *täydentävinä* edustajina sai alkunsa vasta Johannes Paavali II:n myötä.

Aikaisemmin sukupuolikäsitystä hallitsi aristoteelinen ajatus, jonka mukaan oli olemassa vain *yksi* sukupuoli, jolla oli muuttuvia muotoja. Näin ”miehisemmät” ihmiset olivat täydellisempi versio tästä yhdestä sukupuolesta kuin ”naisellisemmät” ihmiset. Tämän näkemyksen korvasi myöhemmin se sukupuolikäsitys, joka on 1800-luvulta lähtien ollut vallitseva. Sen mukaan mies ja nainen edustavat kahta erilaista sukupuolta, joiden ajatellaan olevan toistensa vastapooleja ja täydentävän toisiaan.²³ Samoin ensimmäistä kertaa 1700–1800-lukujen taitteessa sukupuolten muille kuin biologisille eroille annettiin teologiassa paljon suurempi merkitys. Esimerkiksi teologi David Matzko McCarthyn mukaan ajatus sosiaalisesta komplementaarisuudesta teologisena ajatuksena kehittyi modernilla aikakaudella, jolloin teologit asettuivat

²¹ Thatcher 2011, 185.

²² Tämä näkyy selvästi esimerkiksi kirkon vihkikaavassa aina vuoteen 1984 saakka. Tuolloin hyväksytyssä uudessa käsikirjassa ei enää puhuta sukupuoliin perustuvista aviopuolisoiden erilaisista tehtävistä.

²³ Ks. esim. Laqueur 1990.

vastakkain aikaisempien ajattelijoiden kanssa esittämällä sosiaaliset sukupuolierot toistensa vastakohtina.²⁴

Kun kirkollisessa keskustelussa käsitellään sukupuolta ja komplementaarisuutta, keskitytään etupäässä 1. Mooseksen kirjan lukujen 1–2 luomiskertomuksiin, joita on käytetty paljon erityisesti tulkittaessa ajatusta Jumalan kuvasta (*Imago Dei*, ihminen luotiin Jumalan kuvaksi, 1. Moos. 1:27), sekä määriteltäessä, mitä merkitsee ihmisten ”tuleminen yhdeksi lihaksi” (1. Moos. 2:24). Yksi näistä *Imago Dei* -tulkinnoista on sukupuoliin perustuva, suhteellinen tulkinta ihmisestä Jumalan kuvana. Sen mukaan mies ja nainen *yhdessä*, kahden erilaisen sukupuolen kuvana, muodostavat Jumalan kuvan, *Imago Dein*. Monet tahot ovat kritisoineet tätä tulkintaa muun muassa siksi, että ajatus ei ole koskaan saanut suuremmin kannatusta kristillisessä traditiossa.²⁵ Tämä tulkinta sai suurempaa huomiota kristillisessä teologiassa vasta Karl Barthin esittäessä 1960-luvulla ajatuksensa ihmisen Jumalaa kohti suuntautuvasta relationaalisesta aspektista suhteessa *Imago Dei*hin. Barthin ajattelun painopiste vaikuttaa kuitenkin olleen suvussa (genus) eli ensisijaisesti sosiaalista, ei biologista, sukupuolta koskevassa sukupuolikäsitelyssä.²⁶ Myös paavi Johannes Paavali II näkee eri sukupuolten ilmentävän sitä, että ihminen on kutsuttu pois itsestä kohti yhteyttä ja hakeutuu sen vuoksi jonkun itsensä kaltaisen mutta samalla myös erilaisen luo. Komplementaarisuus on siten käsitteenä biologian ja suvun jatkamisen ulkopuolella.²⁷

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa ajatus komplementaarisuudesta on saanut vankan jalansijan viime vuosikymmeninä käydyissä keskusteluissa.²⁸ Myös piispojen puheenvuorossa *Rakkauden lahja* sekä mietinnössä *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet* esiintyy ajatus komplementaarisuudesta parisuhteissa. Esimerkiksi teoksessa *Rakkauden lahja* esitetään seuraavaa:

Luotuaan ihmisen mieheksi ja naiseksi Jumala siunasi heidät (1. Moos. 1:27–28). Mies ja nainen on luotu toisiaan täydentäviksi ja keskenään tasaveroisiksi kumppaneiksi. Sukupuolten välinen erilaisuus tuo rikkautta naisen ja miehen keskinäiseen elämään ja palvelee uuden elämän syntymistä. Sukupuolten

²⁴ McCarthy 2001, 178. McCarthy kirjoittaa esimerkiksi, että Tuomas Akvinolainen uskoi miesten ja naisten välisten sukupuolierojen olevan välttämättömiä lisääntymisen kannalta, mutta ei ihmisten sosiaalisen elämän kannalta.

²⁵ Ks. esim. Brownson 2011.

²⁶ Brownson 2013, 31–32. Ks. tästä Barth 1945.

²⁷ Paavi Johannes Paavali II 1979.

²⁸ Tämä ajatus tulee esiin myös kirkolliskokouksissa käydyissä keskusteluissa. Ks. esim. Eero Niemisen puheenvuoro täysistunnossa toukokuussa 2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2010, 27 §.

*erilaisuus ei merkitse eriarvoisuutta. Sekä mies että nainen luodaan Jumalan kuvaksi. [...] Sukupuolten välinen epätasa-arvo ja valtataistelu eivät kuulu Jumalan luomistahtoon.*²⁹

Puheenvuorossa todetaan, että sukupuolet täydentävät toisiaan ja että niiden eroavaisuudet³⁰ rikastuttavat suhdetta. Lisäksi teoksen muissa kirjoituksissa piispat näkevät sukupuolissa eroja, jotka eivät ole biologisia. He haluavat yhä sitkeästi pitää kiinni tasa-arvon ideaalista ja toteavat: "[s]ukupuolirooleissa tapahtuneet muutokset haastavat kysymään, miten vahvistetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja annetaan samalla tilaa naisten ja miesten erilaisuudelle?"³¹

Asiakirjassa *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet* esitetään erilaisia ajatuksia sukupuolten komplementaarisuudesta. Komplementaarisuus kuvataan tärkeänä osana raamatullista käsitystä ihmisen seksuaalisuudesta, ja luomiskertomuksen raamatullisen näkemyksen mukaan "[v]ain nainen on miehelle sopiva kumppani, sillä hän on riittävän samanlainen ja samalla riittävän erilainen täydentääkseen miestä."³²

Kun erilaisista raamatuntulkinnoina ja luterilaisesta tulkintaperinteestä keskustellaan, kuuluu komplementaarisuus yhtäältä homoseksuaalien yhdessä elämisestä *vastustaviin* argumentteihin,³³ mutta toisaalta se nähdään samalla jonakin arvokkaana, jota voidaan kokea myös homoseksuaalisissa suhteissa.³⁴ Komplementaarisuus jää kyseenalaistamattomaksi ideaaliksi, joka peittää alleen sen ongelman, että koko ajatus komplementaarisuudesta on tällöin tehty sukupuolisidonnaiseksi. Tästä syvemmästä mutta piilotetusta ongelmasta kumpuaa homoseksuaalisten pariin tarve osoittaa muille oma komplementaarisuuden kokemuksensa.

Parisuhteen täydentyminen tuodaan myös useita kertoja esiin sekä teoksessa *Rakkauden lahja* että asiakirjassa *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet*. Näiden kirjoitusten mukaan se voidaan käsittää raamatullisena näkemyksenä ihmisen seksuaalisuudesta ja kristillisen ihmiskäsityksen ilmentymänä. Näkemystä ei ole kyseenalaistettu eikä perusteltu tarkemmin, vaan se on perustunut "sukupuolten välisiin eroihin", joita ei myöskään ole eritelty tarkemmin.

²⁹ Rakkauden lahja 2008, 29.

³⁰ Tätä "erilaisuutta" ei kuvailla tarkemmin, mutta lienee ilmeistä, että sillä tuskin viitataan vain biologisiin ja fysiologisiin eroihin, sillä miehen ja naisen "keskinäinen elämä" nähdään muunakin kuin vain suvun jatkamisen mahdollisuutena.

³¹ Rakkauden lahja 2008, 13.

³² Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009, 44.

³³ Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009, 45, 57, 86.

³⁴ Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009, 45–46, 60, 69, 86–87.

Kirkon vihkikaavasta³⁵ on kuitenkin vaikea löytää viitteitä komplementaarisuudesta, eikä siinä missään kohta mainita puolisojen erilaisia ominaisuuksia tai tehtäviä. Tämä voi tarkoittaa sitä, että komplementaarisuus nähdään itsestäänselvyytenä heteroseksuaalisessa suhteessa. Toisaalta voi myös olla mahdollista, että ajatus aviopuolisoiden ennalta määritetyistä eroavaisuuksista katosi vihkikaavasta silloin, kun tasa-arvon ideaalin voimistumisen myötä ei enää haluttu määritellä miehille ja naisille erilaisia tehtäviä ja ominaisuuksia.³⁶ Halu puhua sukupuolten välisestä erilaisuudesta ja komplementaarisuudesta on sen sijaan noussut esiin keskustelussa sukupuolineutraalista avioliitosta, minkä myötä sukupuolten komplementaarisuudesta on uudelleen tullut tärkeä näkökulma kristillisen yhteiselämän ja avioliiton kannalta.

On tärkeää huomata, että komplementaarisuutta pidetään itsestäänselvyytenä, eikä sitä selvennetä tai perustella. Jos Suomen evankelis-luterilainen kirkko näkee nykyisin miehen ja naisen erot ja heidän keskinäisen komplementaarisuutensa osana kristillistä perinteistä Raamattuun pohjautuvaa avioliittokäsitystä, on selvää, että käsitystä halutaan puolustaa sitä haastavia näkemyksiä vastaan. Tämä näkyy myös asiakirjassa *Parisuhdelain seuraukset kirkossa*. Siinä miehen ja naisen keskinäinen komplementaarisuus mainitaan johtopäätösten ensimmäisessä kohdassa, jossa esitellään ”kirkon opetuksen klassista perustaa”.³⁷ Koska tämä käsitys vaikuttaa paljolti siihen, kuinka samaa sukupuolta oleva pari käsittää oman suhteensa suhteessa kristilliseen oppiin, on tärkeää esittää seuraava kysymys: onko ajatus siitä, että sukupuolet täydentävät toisiaan, todella kristillinen ja kuuluuko se kirkkomme perinteiseen opetukseen? Jos ei, kirkon ei ehkä tarvitse olla näkemykselle niin uskollinen.

4) Ajatus siitä, että kirkko tietää, mitä se siunaa

Miksi kirkko siunaa avioliiton? Vastaus tähän kysymykseen voi vaikuttaa itsestäänselvältä. Kuitenkin keskustelussa samaa sukupuolta olevien parien

³⁵ Kirkollisten toimitusten kirja, osat 1–2, 2004.

³⁶ Vuoden 1963 kirkkokäsikirjan vihkikaavaan kuuluvassa vihkipuheessa puhutellaan miestä ja naista erikseen. Puheessa myös mainitaan lyhyesti odotukset puolisojen erilaisista tehtävistä sekä heidän suhtautumistapansa toisiinsa. Sen sijaan vuoden 1984 kirkkokäsikirjassa miehen ja naisen eri tehtäviä ei enää ole nimetty.

³⁷ *Parisuhdelain seuraukset kirkossa* 2010, 128. Seuraavissa kohdissa siirrytään asteittain tarkastelemaan asioita enemmän pastoraalisesta näkökulmasta. Tämä osoittaa sen, että vaikka sukupuolten komplementaarisuus nähdään yhtenä osana kirkon oppia, pientä poikkeamaa tästä absoluuttisen komplementaarisuuden ajatuksesta ei katsota osaksi kirkon oppia tai ”kristillistä näkemystä”, vaan sille annetaan poikkeusstatus, jota perustellaan lähinnä pastoraaliselta kannalta.

mahdollisuudesta avioliiton kirkolliseen siunaamiseen esitetään hyvinkin erilaisia selityksiä sille, *miksi* kirkko siunaa ne parit, jotka se siunaa.

Kirkollinen vihkiminen eroaa siviilivihkimisestä juuri siinä, että se on siunaustoimitus. Näin ajatellen kirkollisen vihkimisen ja kirkollisen siunaamisen välillä ei tehdä teologista eroa. (Tämä on tärkeä huomio, sillä teologinen keskustelu ei etene siten, että päätettäisiin siunata kaikki parit, muttei kuitenkaan vihittäisi heitä avioliittoon.³⁸) Näkemys avioliiton siunaamisesta on ratkaiseva sen kannalta, millaisia suhteita kirkon ajatellaan voivan siunata. Ei kuitenkaan olla yksimielisiä siitä, mitä kirkko siunaa, kun se siunaa avioliiton.

Toisinaan siunauksen katsotaan olevan sidoksissa siihen, että Jumala lupasi luomisen yhteydessä siunata miehen ja naisen välisen liiton, kun he päättävät elää yhdessä miehenä ja vaimona. Teoksessa *Rakkauden lahja* piispat esittävät seuraavaa:

[v]aikka luterilainen kirkko ei kutsu avioliittoa sakramentiksi, se pitää sitä Jumalan erityisenä asetuksena, jonka kautta hän lahjoittaa siunauksensa. Avioliiton asettaessaan Jumala ei siunannut vain ihmisten keskinäistä yhteenkuuluvuutta ja heidän välistään rakkautta. Jumalan siunauksen kohteena on se liitto, jonka puoliset solmivat. Kun mies ja nainen liittyvät toisiinsa, kyse on liitosta, jonka "Jumala on yhdistänyt".³⁹

Tässä näkemyksessä liitto on keskeisessä asemassa ja Jumalan siunaus yhdistetään Jumalan rakkauteen: sen, minkä Jumala siunaa, sitä hän myös rakastaa. Siunauksen pääasiallisena kohteena ei siis ole vain yksittäinen suhde, vaan avioliiton side, jonka puoliset jakavat keskenään. Sama ajatus löytyy asiakirjasta *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet*, jossa todetaan: "[k]un kirkko siunaa aviopuolisot, pappi yhdessä rukoilevan seurakunnan kanssa liittyy Jumalan avioliitossa jo antamaan siunaukseen."⁴⁰ Näin ajateltuna kirkon antama siunaus rajoittuu siihen siunaukseen, jonka Jumala antaa ihmisille (1. Moos. 1:28). Uskomalla Jumalan lupaukseen kirkko voi siten nähdä avioliittollisen siunauksen *deklaratiivisena julistuksena* eikä vain toiveen ilmaisuna tai rukoushetkenä. Tämä tuo kirkolle myös vastuun määrittellä, mitkä avioliitot se siunaa. Mietinnössä *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet* todetaan:

³⁸ Kirkolla on kuitenkin muita syitä sille, miksi se harkitsee vihkimisoikeudesta luopumista. Mutta se, että samaa sukupuolta olevien pariin vihkimistä koskeva konflikti pyrittäisiin ratkaisemaan luopumalla vihkimisoikeudesta, ei ole teologinen ratkaisu kysymykseen. Juridisesta näkökulmasta katsottuna tai siinä tapauksessa, että papeille itselleen annettaisiin mahdollisuus päättää, mitkä toimitukset he suorittavat, se olisi kuitenkin mahdollinen parannus tilanteeseen. Kirkolliskokous keskusteli kirkon vihkimisoikeudesta marraskuussa 2016.

³⁹ *Rakkauden lahja* 2008, 68.

⁴⁰ *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet* 2009, 107.

*Viimeaikaisessa keskustelussa siunausta on toisinaan pidetty jonkinlaisena jokaisen ihmisen perusoikeutena. Näin ei kuitenkaan ole. Avioliittoon vihkimisen yhteydessä tutkitaan ensin edellytykset.*⁴¹

Sitä ei kuitenkaan määritellä, kuinka nämä edellytykset todistetaan. Päinvastoin, käytännössä on erittäin vaikeaa määritellä, mille avioliitoille voidaan pyytää kirkon siunausta.⁴² Avioliittoon siunaamisen edellytysten tulkinta luomiskertomuksen määritelmien mukaan ei ole yksinkertaista, sillä siinä siunataan myös merieläimet ja linnut. Edellytysten rajoittaminen koskemaan vain sukupuolta ei sekään ole helppoa, jos sukupuoli ymmärretään tiukasti kahden eri sukupuolen muodostamana käsitteenä. Yllä mainituissa asiakirjoissa ei myöskään selvitetä tarkemmin, miksi liitto rajoitettaisiin koskemaan vain heteroseksuaalisia pareja. Jos lähtökohdaksi otetaan ajatus liitosta, on vaikeaa perustella, miksi avioliiton siunaaminen tulisi rajoittaa koskemaan vain heteroseksuaalisia parisuhteita.

Toinen avioliiton siunaamisen painotus liittyy suvun jatkamiseen. Koko kristillisen kirkon historian saatossa on suoritettu siunausriittejä avioliittoa solmittaessa, mikä pohjautuu alun perin israelilaiseen traditioon.⁴³ Vanhassa testamentissa avioliiton siunaaminen liitetään pääasiassa hedelmällisyyteen.⁴⁴ Esimerkiksi Abrahamin ja Saaran lapsettomuus nähdään merkkinä siunauksen puuttumisesta.⁴⁵

Jos tarkastellaan liturgista käytäntöä avioliiton historiallisessa kehityksessä, on syytä huomata, että nykyisten vihkimisten siunauselementin edeltäjä oli Olaus Petrin käsikirjaan (1529) kuuluva niin kutsuttu *Brudprefationen*, joka oli suunnattu suurelta osin naiselle ja hänen hedelmällisyydelleen. Aina 1700-luvulle saakka yleistä himmeliä (ruots. *vigselpäll*) ei ollut sallittua käyttää, jos morsian oli leski tai vanha.⁴⁶ Vielä tänäkin päivänä erilaiset vihkimisperinteet,

⁴¹ Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009, 182.

⁴² Antti Yli-Opas nostaa tämän kysymyksen esille väitöskirjassaan *Avioliiton teologia Englannin kirkossa ja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vuosina 1963–2006*. Hän huomauttaa, että Kirkollisten toimitusten kirjan mukaan papin tulee ennen vihkimistä keskustella parien kanssa siitä, mitä Jumalan siunauksen pyytäminen avioliitolle merkitsee. Tästä huolimatta vihkikaavassa tai Kirkollisten toimitusten oppaassa ei tarkemmin kuvailla sitä, onko pareilla vastuuta, koska he pyytävät Jumalan siunausta avioliitolleen. Yli-Opas 2010, 209.

⁴³ Stevenson 1992, 3–13.

⁴⁴ Myös muut siunaukset, kuin ne, jotka liittyvät suoraan avioliittoon tai naiseen, voivat liittyä hedelmällisyyteen. Esimerkkinä voidaan mainita patriarkaaliset siunaukset, joita annetaan laskevassa polvessa. Ks. myös Ps. 127, Ps. 128:3–4, 1. Moos. 24:60, 1. Moos. 22:17 ja 1. Moos. 48:16.

⁴⁵ Stevenson 1982, 4.

⁴⁶ Ellverson 2003, 291.

kuten riisin heittäminen kirkon oven edessä, symboloivat toivetta hedelmällisyydestä.⁴⁷

Isossa katekismuksessaan Martti Luther kirjoittaa, että Jumala sääti avioliiton ja loi miehen ja naisen erilaisiksi, "olemaan hedelmällisiä, synnyttämään, ruokimaan ja kasvattamaan lapsia Jumalan kunniaksi"⁴⁸. Tällainen yhteys avioliiton ja lasten välillä on aina kuulunut kirkkomme avioliittoteologiaan. Piispojen lausunnossa perhe- ja seksuaalietiikasta *Kasvamaan yhdessä* (1984) nostetaan esille avioliiton ja suvun jatkamisen välinen yhteys seuraavasti:

Avioliiton yhtenä keskeisenä tarkoituksena on suvun jatkaminen, siis lasten synnyttäminen, heidän hoivaamisensa ja kasvattamisensa. Eräiden kulttuuriantropologien mukaan koko avioliittoinstituutio on inhimillisessä historiassa syntynyt tarpeesta turvata lasten ravinnonsaanti ja hoito. Uusi elämä sekä miehen ja naisen välinen rakkaus kuuluvat ensi hetkestä alkaen yhteen. Lapset ovat avioliiton luonnollinen osa. [...] [s]eksuaalisuuden toteuttaminen ja lapset ovat avioliiton keskeisiä tarkoituksia.⁴⁹

Mutta myöhemmin suhtautuminen asiaan muuttuu merkittävästi, ja lapset katoavat lähes kokonaan kirkon virallisesta avioliittoteologiasta avioliiton päämääränä.⁵⁰ Sen sijaan lapset mainitaan vain epämääräisesti. Piispat kuvaavat seksuaalisen suhteen merkitystä suvun jatkamisen kannalta melko hataralla tavalla puheenvuorossaan *Rakkauten lahja*:

Sukupuolisuhteeseen kuuluu kaksi peruspiirrettä: suvun jatkaminen ja läheisyyden kokeminen. Nämä kaksi kuuluvat periaatteellisella tasolla yhteen. Lasten saamisen mahdollisuus ilmentää sukupuoliyhteyden syvää merkitystä. Seksuaalisuudesta saatava nautinto on yhteydessä elämän perustarkoituksiin.⁵¹

"Periaatteellista tasoa" tai "syvää merkitystä" ei eritellä tarkemmin eikä myöskään esitetä konkreettisia seurauksia suvun jatkamisen ja läheisyyden kokemuksen välillä. Asiakirjassa *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet* todetaan, että Raamatun mukaan yksi seksuaalisuuden tarkoitus on lisääntyminen mutta

⁴⁷ Bringéus 1992, 23.

⁴⁸ Martin Luthers Stora katekes 1999, 63.

⁴⁹ Kasvamaan yhdessä 1984, 25.

⁵⁰ Antti Yli-Opas toteaa samoin. Ks. Yli-Opas 2010, 123–131. Kirkollisten toimitusten kirjoissa vuosilta 1964 ja 1984 puhutaan kodista paikkana, jossa sekä aikuiset että lapset saavat kasvaa ja kypsyä, vaikka lapsia ei näissä kirjoissa mainitakaan avioliiton tavoitteeksi tai tarkoitukseksi. Sen sijaan nykyisessä Kirkollisten toimitusten kirjassa kotia ei nimetä paikaksi, joka olisi selkeästi lapsia varten.

⁵¹ Rakkauten lahja 2008, 51.

että Raamattu myös tekee selväksi sen, että kaikki eivät saa lapsia. Tällä viitataan niihin, jotka eivät elä parisuhteessa, tai niihin, jotka eivät voi saada lapsia.⁵²

Niissä kolmessa lausunnossa, jotka piispat ovat antaneet perhe- ja parisuhde-kysymyksiin liittyen vuosien 1966 ja 2008 välillä⁵³, voidaan nähdä muutos suhtautumisessa lapsiin. Lausunnossa *Ajankohtainen asia* vuodelta 1966 kuvaillaan ehkäisymenetelmiä keinona rajoittaa lasten lukumäärää, samalla kun nostetaan esiin seksuaaliseen moraalittomuuteen liittyvät riskit. Sitä ei käsitellä lainkaan, että ehkäisyvälineet voisivat avioliitossa mahdollistaa vapaaehtoisen lapsettomuuden. Viimeisimmässä lausunnossa *Rakkauden lahja* (2008) määritellään lapsettomuus mahdollisesta vapaaehtoisena, mutta sen enempää vapaaehtoista kuin vastentahtoistakaan lapsettomuutta ei käsitellä teologisesti relevanttina kysymyksenä.

Nykyisessä Kirkollisten toimitusten kirjan (2004) vihkikaavassa ei mainita mahdollisia lapsia,⁵⁴ ja teoksesta *Rakkauden lahja* on erittäin vaikeaa löytää mainintaa lapsista olennaisena osana avioliittoa. Vaikuttaakin siltä, että kirkkomme ei enää näe avioliittoa ensisijaisesti mahdollisuutena hankkia lapsia. Myöskään kirkolliskokouksen avioliittokeskusteluissa samaa sukupuolta olevien avioliittoa lasten näkökulmasta vastustavat eivät käytä ensisijaisena argumenttinaan avioliiton yhteyttä suvun jatkamiseen. Sen sijaan painotetaan kasvavan lapsen oikeutta äitiin ja isään. Mutta jos avioliitossa ei ensisijaisesti ole kysymys suvun jatkamisesta, kuten kirkossa tunnutaan nykyisin ajateltavan, on heteroseksuaalisen suhteen erityiskohtelua entistäkin vaikeampaa ymmärtää.

Avioliiton siunaamisen suora yhteys suvun jatkamiseen on nykypäivän ihmiselle monella tapaa vieras ajatus. Useimpien on ehkä helpompi ajatella siunausta enemmänkin yleisenä toiveena rakkaudesta, menestyksestä ja onnellisuudesta. Tämä ei yllätä *romanttisen rakkauden ideaalin* sävyttämässä

⁵² Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009, 41. Sitä, että samaa sukupuolta olevat parit voitaisiin nähdä kuuluvaksi tahattomastilapsettomien ryhmään, ei käsitellä. Teoksessa *Rakkauden lahja* piispat ilmaisevat positiivisen kantansa hedelmällisyshoitoihin, vaikka lähtökohtaisesti tämä näyttää koskevan heteroseksuaalisia pareja. *Rakkauden lahja* 2008, 91.

⁵³ *Ajankohtainen asia* 1966, Kasvamaan yhdessä 1984 ja *Rakkauden lahja* 2008.

⁵⁴ Myös Antti Yli-Opas tekee saman huomion väitöskirjassaan. Ks. Yli-Opas 2010, 123–131. Morsiusmessun kaavassa (ruots.) nimetään lapset yhdeksi mahdolliseksi rukouksen aiheeksi, ”hjälp dem att finnas till för varandra, för sina barn och sina medmänniskor”. Kyrkliga förrättningar del 1–2 2004, 128. Vuonna 2014 kirkolliskokouksessa keskusteltiin mahdollisuudesta luoda vihkikaavalle vaihtoehto, johon puolisoitten lapset aikaisemmista suhteista voitaisiin ottaa mukaan. Ehdotus kaatui sen jälkeen, kun äänestyksessä ei saatu tarvittavaa enemmistöä asian taakse. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, syyskuu 2014, 32 §.

kulttuurissa, joka painottaa *puhdasta suhdetta*⁵⁵ ja opettaa yhteiselämän kumppanin kanssa olevan itsessään riittävä. Siten ihminen kenties sekä tarvitsee että ansaitsee Jumalan siunauksen.

Samaa sukupuolta olevien vihkimisen tai siunaustoimituksen kannalta nähdään hyvänä, että kirkko siunauksellaan tukee rakkautta, joka todentuu sitoutumisessa elinikäiseen uskollisuuteen. Kirkon suhtautuminen samaa sukupuolta oleviin pareihin kirkollisissa käytännöissään määritellään usein juuri suhteen pitkäaikaisuuden perusteella. Tämä käy ilmi esimerkiksi piispainkokouksen selvityksestä elokuulta 2016. Tuolloin käsiteltiin sitä, ovatko homoseksuaalista käyttäytymistä käsittelevät Raamatun tekstit sovellettavissa nykyisin käytävään keskusteluun:

*Keskeinen kysymys on, voiko Raamatun synty-ympäristössä esiintyneitä homoeroottisia ilmiöitä verrata sellaisiin pitkäkestoisiin, tasavertaisiin parisuhteisiin, joita toteutetaan nykyisissä rekisteröidyissä parisuhteissa tai samaa sukupuolta olevien avioliitoissa.*⁵⁶

Sitä tosiasiaa, että samaa sukupuolta olevien henkilöiden välillä on tasa-arvoisia ja pitkäkestoisia suhteita, käytetään argumenttina keskusteltaessa usein siteerattujen Raamatun tekstien sovellettavuudesta tässä yhteydessä. Kirkko haluaa tukea pitkäkestoisia suhteita, mutta siitä ei puhuta kovinkaan paljon, miksi juuri nämä kriteerit ratkaisevat sen, voidaanko suhde nähdä avioliittona – tai edes sellaisena suhteenä, jota kirkko voi tukea kirkollisella toimituksellaan.⁵⁷

Piispainkokous toteaa selvityksessään, että avioliittokäsitys on muuttunut historian saatossa ja että nykyisin vallitsee keskinäistä sopimusta painottava näkemys. Sitä vastaan asetetaan perinteinen uskonnollis-symbolinen avioliittokäsitys, jonka mukaan avioliiton symbolinen ja sakramentaalinen merkitys riippuu mies- ja naissukupuolen keskinäisistä eroista. Piispainkokous kuvaileekin nykypäivän tilannetta sellaiseksi, jossa puolisojen sukupuolten merkitys on vähentynyt ja olennaiseksi on noussut heidän keskinäinen rakkautensa – rakkaus, jota voidaan tukea avioliittoon vihkimisellä.⁵⁸

⁵⁵ Ks. esim. Beck & Beck-Gernsheim 1992, jossa ilmiötä käsitellään sosiologisesta näkökulmasta.

⁵⁶ Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta 2016, 4.

⁵⁷ Kirkon ajatus tasavertaisuudesta edellytyksenä sille, että suhde voidaan nähdä (kirkolliseen) avioliittoon oikeuttavana, on historiallisesti katsoen todella uusi. Paljon ei ole myöskään tehty avioliittoteologista tutkimusta tasavertaisuudesta. Lisäksi vallalla on hyvin erilaisia rinnakkaisia näkemyksiä. Ks. esim. Räsänen 2016, jossa naisen vapaaehtoinen alistuminen esitetään kristillisenä ideaalina.

⁵⁸ Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta 2016, 4.

On myös esitetty, että kirkko voisi vihkiä tai siunata kaikki ne, jotka rakastavat toisiaan ja haluavat sitoutua toisiinsa. Esimerkiksi kirkolliskokouksen edustaja Kari Pekka Kinnunen antoi tästä lausunnon kirkolliskokouksen täysistunnossa toukokuussa 2010:

En myöskään jaksa ymmärtää, mitä pelottavaa on kahden ihmisen rakkaussuhteessa, vaikka he ovat samaa sukupuolta, sellaisessa, jossa he haluavat sitoutua toisiinsa toivonsa mukaan eliniäkseen. Ketä tuo tuollainen uhkaa ja keneltä se on jotain pois.⁵⁹

Tätä argumenttia "ketä se vahingoittaa?" käytetään varsin usein, mutta siinäkin on omat ongelmansa: Ensinnäkään kirkolliset toimitukset eivät voi perustua sille minimalistiselle ajattelulle, jonka mukaan "jokin asia ei vahingoita ketään". Niiden tulisi ennemminkin ilmaista sitä, minkä kirkko uskoo olevan totta ja hyvää. Toiseksi tämän tyyppinen argumentointi voi johtaa siihen, että avioliittoa romantisoidaan liikaa ja se rajoitetaan koskemaan vain puolisoitten keskinäistä elämää. Tätä kirkko haluaa nykyisenä individualismin aikakautena viimeiseen asti välttää.

On siis epäselvyyttä siitä, mitä kirkko siunaa siunatessaan avioliiton. Tämä on ilman muuta ongelma, kun kirkon sisällä yritetään päästä yksimielisyyteen siitä, mitkä parit ja avioliitot voivat saada kirkon siunauksen. Tarvitaan selkeämpää avioliiton siunaamista koskevaa teologiaa, mikä edellyttää kirkossa aiempaa syvällisempää teologista keskustelua kristillisestä avioliitosta.

Mikä on kristillinen avioliitto?

Kun määritellään, kuka voidaan vihkiä avioliittoon kirkossa, ajatellaan usein, että on olemassa (kristillinen) avioliitto ja että vain osa suhteista täyttää tällaisen avioliiton kriteerit, samalla kun toiset suhteet eivät niitä täytä. Tällainen *ajatus avioliiton syvimmästä olemuksesta* vaikuttaa olevan lähtökohta sille argumentoinnille, jota tässä tekstissä on kuvattu ja joka yhdistää ihmisiä yli mielipiderajojen. Näkemykset poikkeavat toisistaan sen sijaan siinä, missä tämän syvimmän olemuksen katsotaan olevan.

Esimerkiksi kansanliike *Aito Avioliitto* esittää nimensä mukaisesti ajatuksen *aidosta avioliitosta*, jota tulee vaalia ja jonka avulla on mahdollista vastustaa samaa sukupuolta olevien siviiliavioliittoja. Liike katsoo avioliiton olevan lähtökohtaisesti määritelmältään miehen ja naisen välinen suhde. Sen mukaan ei

⁵⁹ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2010, 27 §.

siis ole diskriminoivaa määritellä avioliitto mahdolliseksi vain eri sukupuolta olevien välillä.⁶⁰ Sama näkemys esiintyy säännöllisesti myös kirkolliskokouksen keskusteluissa, joissa todetaan, että avioliitto on liitto miehen ja naisen välillä.⁶¹

Niilo Räsänen kuvaa kristillisen avioliiton muotoa selväksi ja yksiselitteiseksi – sellaiseksi, josta on tähän asti oltu maailmanlaajuisesti yksimielisiä.⁶² Piispainkokous katsoo, että sukupuolineutraali avioliitto ei vastaa sitä kristillistä ihmiskäsitystä, jolle avioliitto perustuu.⁶³ On kuitenkin vaikea ymmärtää, miksi juuri tämä muutos avioliittokäsityksessä sotisi avioliiton todellista, kristillistä olemusta vastaan tai miksi se poikkeaisi kristillisestä ihmiskäsityksestä.

Mutta avioliitto ei kuitenkaan voi olla mitä tahansa niidenkään mielestä, jotka korostavat avioliiton muuttuneen kristillisen historian saatossa. Keskustelun eri osapuolet uskovatkin, että on olemassa jotakin määriteltävissä olevaa, joka tekee avioliitosta avioliiton. Osa ajattelee, että avioliiton syvin olemus on kumppaneiden (eri) sukupuoli ja puolisojen määrän rajoittuminen kahteen, samalla kun esimerkiksi suvun jatkamista tai naisen alistumista ei välttämättä nähdä ratkaisevana tekijänä avioliittokäsitykselle. Toisten mukaan avioliitossa olennaista on puolisojen keskinäinen rakkaus. Samalla kuitenkin sivuutetaan se, että tämä on moderni näkemys avioliiton olemuksesta, minkä vuoksi se ei juurikaan saa tukea Raamatusta tai kristillisestä traditiosta. Se ei myöskään vastaa kysymykseen siitä, odotetaanko rakkaussuhteen avioliitossa olevan pitkäkestoinen tai miksi esimerkiksi sisarukset eivät voi solmia avioliittoa keskenään.

On miltei mahdotonta selvittää ulkoisten kriteerien ja määritelmien avulla, mitä avioliitto oikeastaan on tai mikä on sen syvin olemus. Mitä tämä sitten tarkoittaa? Ajaudummeko sellaiseen vääjäämättömään relativismiin, jossa avioliitto on vain sitä, mitä sanomme sen olevan? Vai supistuuko avioliiton käsite koskemaan vain kahden ihmisen välistä rakkautta riippumatta ympäröivästä maailmasta ja kristillisestä kutsumuksesta? Ehkä haaste on tässä: Onko mahdollista hylätä essentiaalinen luomisteologinen avioliittokäsitys (koska *todellista* avioliittoa ei ole olemassa) ja samalla estää avioliiton jääminen teologisesti suhteelliseksi käsitteeksi, jonka valtio määrittelee ja jonka kirkko siunauksellaan ”tekee kristilliseksi” – pystymättä kuitenkaan kertomaan, mikä tässä avioliitossa on *kristillistä*? Tämän haasteen voi kohdata

⁶⁰ Ks. Aito avioliitto.

⁶¹ Ks. esim. kirkolliskokouksen keskustelut toukokuulta 2015: edustajien Antero Aakon, Leif Nummelan, Aimo Koskelon, Erkki Koskeniemen, Janne Kaisanlahden ja Johanna Lumijärven puheenvuorot. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2015, 45 §.

⁶² Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, syyskuu 2015, 33 §.

⁶³ Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta 2016, 7.

vain välttämällä yksinkertaistuksia ja toteamuksia siitä, että ”kysymys on yksinkertainen”. Rehellinen avoimuus on tärkeää. Kirkon käytäntö voisi osoittaa, että avioliitolla on mahdollisuus todistaa Jumalan valtakunnasta. Meidän ei tule tyytyä vähempään.

Lähteet ja kirjallisuus

Aito avioliitto

www.aitoavioliitto.fi (viitattu 20.2.2017).

Ajankohtainen asia

1966 Piispain kannanotto. Vammala.

Audas, Emma

2017 Vad vi tror oss veta: En analys av de bakomliggande argumenten för och emot vigsel av samkönade par i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. – Perhe ja avioliitto muutoksessa. Toim. Maarit Hytönen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 127. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 103–125.

Barth, Karl

1945 Die Kirchliche Dogmatik. Die Lehre von der Schöpfung. Zollikon, Zürich: Evangelischer Verlag.

Beaman, Lori G.

2013 Reasonable Accommodation. Managing Religious Diversity. Vancouver: UBC Press.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth

1995 The Normal Chaos of Love. Cambridge: Polity Press.

Bringéus, Nils-Arvid

1992 Bröllops seder i Sverige. En översikt. – Kyrkbröllop. Svenska kyrkans forskningsråd. Svenskt gudstjänstliv årgång 67. Uppsala: Tro och tanke.

Brownson, James V.

2013 Bible, Gender, Sexuality. Reframing the Church's Debate on Same-Sex Relationships. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.

- Cornwall, Susannah
2010 Sex and Uncertainty in the Body of Christ. Intersex Conditions and Christian Theology. London: Equinox.
- Cornwall, Susannah (ed.)
2015 Intersex, Theology, and the Bible. Troubling Bodies in Church, Text, and Society. New York: Palgrave Macmillan.
- Ellverson, Karl-Gunnar
2003 Handbok i liturgik. Stockholm: Verbum.
- Giddens, Anthony
1992 Intimitetens omvandling. Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället. Nora: Nya Doxa.
- Heikkinen, Susan
2016 Kari Mäkinen: Kyllä arkkipiispalta voi rakkaudesta kysyä. Onhan hän kirjoittanut siitä runojakin. – Suomen Kuvalehti 41/2016. <https://suomenkuvalehti.fi/share/939321/18dd78> (viitattu 17.2.2017).
- Kasvamaan yhdessä
1984 Piispojen puheenvuoro perhe- ja seksuaalietiikan kysymyksistä. Helsinki: Kirjaneliö.
- Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet
2009 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen 14.9.2005 asettaman työryhmän mietintö. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Sarja B 2009:1. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kyrkliga förrättningar
1965 Kyrkliga förrättningar. Handbok att användas i den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. [Helsingfors]: Förbundet för svenskt församlingsarbete i Finland.
1987 Kyrkliga förrättningar. Kyrkohandbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland III. [Helsingfors]: Församlingsförbundet.
2004 Kyrkliga förrättningar del 1–2. Kyrkohandbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland III, del 1–2. [Helsingfors]: [Kyrkostyrelsen].
- Laqueur, Thomas
1990 Making Sex. Body and Gender from the Greeks to Freud. Cumberland USA: Harvard University Press.
- Martin Luthers Stora katekes
1999 Martin Luthers Stora katekes. Täby: Larsons Förlag.

McCarthy, David Matzko

2004 (2001) Sex and Love in the Home. London: SCM Press.

Paavi Johannes Paavali II

1979 General Audiences. John Paul II's Theology of the Body. General audience of 21 November. Marriage One and Indissoluble in First Chapters of Genesis.

<https://www.ewtn.com/library/PAPALDOC/jp2tb10.htm> (viitattu 21.2.2017).

Parisuhdelain seuraukset kirkossa

2010 Parisuhdelain seuraukset kirkossa. Piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle 2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokous. Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto. Sarja B 2010:1. Helsinki: Kirkkohallitus.

Perustevaliokunnan mietintö

2010 Perustevaliokunnan mietintö 4/2010 piispainkokouksen esityksestä 2/2010 Parisuhdelain seuraukset kirkossa; piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle 2010. Liite VI.D.4.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/\\$FILE/ATTXGJYH.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/$FILE/ATTXGJYH.pdf) (viitattu 21.2.2017).

Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta

2016 Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Piispainkokous.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/\\$FILE/Piispainkokouksen%20selonteko%20avioliittolain%20muutoksen%20johdosta%202016.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/$FILE/Piispainkokouksen%20selonteko%20avioliittolain%20muutoksen%20johdosta%202016.pdf) (viitattu 20.6.2017).

Rakkauden lahja

2008 Rakkauden lahja. Piispojen puheenvuoro perheestä, avioliitosta ja seksuaalisuudesta. Helsinki: Kirjapaja.

Räsänen, Niilo & Päivi

2016 Avioliitto. Mistä on kysymys? Ryttylä: Uusi Tie.

Stevenson, Kenneth

1982 Nuptial Blessing. A Study of Christian Marriage Rites. London: Alcuin Club/SPCK.

- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous
- 2004 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen syysistuntokauden 2003 pöytäkirjan liite. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja III. Kirkollisten toimitusten kirja. Käsikirjavalioikunnan mietintö nro 1.2/2003 kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean ehdotuksesta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- 2010 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2010.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/\\$FILE/ATTNYUQV.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/$FILE/ATTNYUQV.pdf) (viitattu 21.2.2017).
- 2010 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, syys 2010.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/\\$FILE/ATTWMP27.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/$FILE/ATTWMP27.pdf) (viitattu 21.2.2017).
- 2014 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, syys 2014.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/\\$FILE/Keskustelup%F6yt%E4kirja_syys_2014_versi_o2%20-verkko-pdf.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/$FILE/Keskustelup%F6yt%E4kirja_syys_2014_versi_o2%20-verkko-pdf.pdf) (viitattu 21.2.2017).
- 2014 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen päätöspöytäkirja, syys 2014.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/\\$FILE/P%E4%E4t%F6sp%F6yt%E4kirja_syys_2014-verkko-pdf.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/$FILE/P%E4%E4t%F6sp%F6yt%E4kirja_syys_2014-verkko-pdf.pdf) (viitattu 21.2.2017).
- 2015 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, kevät 2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/\\$FILE/KKOK_keskustelup%F6yt%E4kirja_kev%E4t_2015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/$FILE/KKOK_keskustelup%F6yt%E4kirja_kev%E4t_2015.pdf) (viitattu 21.2.2017).
- 2015 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja, syys 2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/\\$FILE/KKOK_Keskustelup%F6yt%E4k_syys15-Sakasti.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/$FILE/KKOK_Keskustelup%F6yt%E4k_syys15-Sakasti.pdf) (viitattu 21.2.2017).
- Thatcher, Adrian
- 2011 God, Sex, and Gender. An Introduction. West Sussex: Blackwell Publishing.
- Vikström, Björn
- 2016 Monta rakkautta. Seksuaalisuuden, parisuhteen ja avioliiton teologia. Helsinki: Kirjapaja.

Yleisvaliokunnan mietintö 3/2015

2015 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous. Uusi avioliittolaki, yleisvaliokunnan mietintö 3/2015 edustaja-aloitteesta 2/2015. Liite VII.3/2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/\\$FILE/ATTI6UZ4.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/987DF93C5804285BC2257909002867CA/$FILE/ATTI6UZ4.pdf) (viitattu 19.5.2017).

Yli-Opas, Antti

2010 Avioliiton teologia Englannin kirkossa ja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vuosina 1963–2006. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.